

**№ 1 (33)
2014**

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заң шығару институты» ММ

2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
<http://www.izrk.kz> сайтында
орналастырылған

Заң ғылымдары бойынша
диссертациялардың негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес:
Б.М. Имашев (Төраға)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смағұлов
И.Ш. Борчашвили
М.Ш. Қоғамов

Редакциялық алқа:
Н.М. Әбдіров
З.С. Байниязова (Саратов қ., РФ)
С.Ф. Бычкова
М.Т. Ғабдуәлиев
Э.О. Дүйсенова
А.Д. Жүсіпов
Д.Ж. Игембаев
Т.Е. Каудыров
Ж.О. Құлжабаева
Ш.Р. Мырзаева
А.М. Нұрмағамбетов
Р.Т. Нұртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сағидан
Ә.Г. Сақтағанов
Т.С. Сафарова
М.А. Сәрсембаев
Т.Ә. Серікбаев
У. Шапақ

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлік
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.

Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ.,
Орынбор к., 8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.izrk.kz

Қазақстан Республикасы Заң шығару Институтының Жаршысы

ҒЫЛЫМИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖУРНАЛ

МАЗМҰНЫ

Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің әділет органдарының 2013 жылғы жұмыс қорытындысы бойынша кеңейтілген алқа отырысына баспасөз релизі, Астана қ., 2014 жылғы 20 ақпан.....	7
А.А. СМАҒҰЛОВ Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 193-бабын жетілдірудің кейбір мәселелері.....	12
Конституциялық және әкімшілік құқық	16
Н.А. БИЕКЕНОВ Қазақстан Республикасындағы киберқауіпсіздікті қамтамасыз етудің кейбір мәселелері.....	16
Л.А. ҚҰСАЙЫНОВА Мемлекеттік қызметтегі заңнама нормалары мен меритократия қағидаттарының арақатынасы туралы.....	21
А.С. ҚОСЖАНОВ Қазақстан Республикасының құқықтық мемлекет ретінде нарықтық экономика функцияларын жүзеге асыру әдістері.....	25
Азаматтық, азаматтық іс жүргізу құқығы.....	30
Е.Н. НҰРҒАЛИЕВА Шағын кәсіпкерлік субъектілері қызметкерлерінің еңбегін құқықтық реттеу мәселелері.....	30
А.Е. ДӘУІТБАЕВА-МҰХТАРОВА Трансплантологияда адамның ағзалары мен ұлпаларын азаматтық құқықтың ерекше объектілері ретінде пайдалану.....	35
Қылмыстық құқық және қылмыстық іс жүргізу.....	40
С.М. РАХМЕТОВ Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің жаңа редакциясы жобасы жетілдіруді қажет етеді.....	40
Н.А. САРТАЕВА Бала құқығын қылмыстық-құқықтық қорғау: Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі мен оның жобасының жаңа редакциясына салыстырмалы-құқықтық талдау.....	47

М.Н. БАРАНОВ Бала бақытсыздығының себептері.....	57
Е.Т. НҰРМАҒАНБЕТ, А.Қ. ЖӘНІБЕКОВ Адвокат-қорғаушының дәлелдемелерді жинау құқығын иелену мәселесі.....	63
Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану.....	69
М.А. СӘРСЕМБАЕВ Қазақстан заңнамасына енгізілетін КО (БЭК) нормаларының құқықтық табиғаты.....	69
А.Ж. САҒИДАН, Э.Т. КӘРІБАЕВА Халықаралық дамуға жәрдемдесудің қазақстандық стратегиясын қалыптастыру.....	76
Ж.И. ИБРАГИМОВ Интеграциялық процестердің қалыптасуындағы еуразиялық идеялардың рөлі.....	81
Құқықтық мониторинг.....	86
Т.Т. ҒАЛИЕВ Құқықтық мониторинг туралы.....	86
Мемлекеттік тілде заң шығару тәжірибесінен.....	90
Н.М. ПРИМАСШЕВ Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік бақылау және қадағалауды ресімдеудің кейбір құқықтық-лингвистикалық мәселелері.....	90
С.Х. ЖҰБАНИЯЗОВА Заңнаманы үндестіру: лингвистикалық-құқықтық аспект.....	94
Г.К. АҚЫЛБЕКОВА Нормативті құқықтық актілердің қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндерінің тең түпнұсқалығы мәселелері.....	98
А.А. МЕДИНАЕВА, Н.А. ХАМЗИНА Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексіндегі бірізділік мәселелері.....	102
Ж.С. НҰРҒАЛИЕВА Тіл және терминдер әлемі.....	106
М. ӘБДІРЕЕВА, А.Т. БЕКЕН Заң шығармашылығындағы аударма мәселелері.....	109
А.Т. БЕКЕН Радмиссия туралы келісімдерді іске асырудағы кейбір мәселелер.....	112
Шетелдік тәжірибе.....	116
Б.В. МАЛЫШЕВ (Киев қ.) Құқықтық жүйені дамытудың нысаналы детерминациясы...	116
Е.А. ВЫСТОРОБЕЦ (Мәскеу қ.) Интерэкоқұқық және экологиялылық.....	123
Е.А. ЛЕГЕЗА (Днепропетровск қ.) Әкімшілік регламент Украинада әкімшілік қызметтерді ұсыну құралы ретінде.....	130
В.В. ГАРКУША (Днепропетровск қ.) Украинада жол жүру ережелерінің бұзылуын автоматты түрде тіркеу.....	136
Н.А. ПОТАПЕНКО (Киев қ.) Құқықтық білім берудің әлеуметтік құндылығы.....	140
Н.А. БАХШИЕВА (Баку қ.) Францияда әкімшілік сот өндірісін ұйымдастыру және оның ерекшеліктері.....	146
Л.Ю. МАНУКОВА (Днепропетровск қ.) АИТВ-инфекция немесе басқа жазылмайтын жұқпалы немесе соз ауруларын жұқтыруға байланысты қылмыс жасау жағдайы.....	150
М.А. КОЛЕСНИКОВ (Днепропетровск қ.) Украинада жылжымайтын мүлікке құқықтарды мемлекеттік тіркеу бойынша әкімшілік қызметтерді ұсынуды жүргізуді белгілеуге қатысты.....	155
Ж.Т. МУСАЕВА (Бишкек қ.) Пәтер ұрлықтарын жасайтын тұлғалар туралы деректер...	160

Жас ғалым мінбері.....	164
Г.К. ТӨЛЕНОВА Тұрғын үй құрылысы қатынастарын зәңі рәсімдеу мәселелері.....	164
М.Е. ЖҰМАБАЕВА Модельдік заңнама актілері интеграциялық бірлестіктерге мүше- мемлекеттердің ұлттық заңнамасын жақындату аспабы ретінде.....	169
К.К. АХМЕТОВ, Ж.С. ДАЙЫРОВА ЕО корпоративтік заңнамасы интеграциялық процестердің даму факторы ретінде.....	172
Р.Е. ЖАҚЫПОВ, М.Х. ХАСЕНОВ Ең төменгі әлеуметтік стандарттар және кепілдіктер туралы.....	176
С.М. ШӘМШИНҰРОВА Тәуелсіз сот: тарихы және қазіргі заманғы жағдайы.....	182
Г.Б. ҚАРЖАСОВА Салықтарды төлеуден жалтарушы тұлғаның демографиялық, әлеу- меттік жағдайы.....	188
О.С. БЕКТИБАЕВА Қылмыстық істер бойынша қорғау жағдайының тактикалық шешу алгоритмінің ұғымы.....	193
Д.Ш. ТӨКЕЕВ Польша елі қылмыстық құқығының кейбір ерекшеліктері.....	197
Т.М. БАЙМАҒАМБЕТОВ Киберқылмыстылық: ақпарат көлемінің жаһандық өсуінің салдары ретінде қылмыстардың кейбір түрлері.....	202
А.К. МАХАМБЕТОВА Сот сараптамасының қылмыстық іс жүргізудегі маңыздылығы..	208
М.Е. ТҰРҒЫМБАЕВ Мұсылман құқығындағы қылмыс ұғымы мен белгілері мәселелері.....	212
Д.Қ. АХМЕТОВА Кейбір шетелдік заңнамаларда қылмыс жасаған тұлғаның өзінің кінәсін мойындауының реттелуі.....	217
Р.Ж. ҚОЖАХМЕТОВА Жеке сот орындаушысы институты әрекет етуде.....	223
А.С. МЕЙРМАНОВА Қылмыстық іс жүргізудегі азаматтық талап: негізгі мәселелер және келешекте дамуы.....	227
М.О. САРИМОВА Бала асырап алу туралы азаматтық істерді прокурордың қатысуымен қарау.....	232
Ақпараттық хабарламалар	237
2013 ж. 7 қарашада Астана қ. өткізілген «Кеден одағы мен Бірыңғай экономикалық кеңістікке мүше мемлекеттердің заңнамасын үйлестіру» тақырыбындағы дөңгелек үстел туралы ақпараттық хабарлама.....	237
2013 ж. 15-16 қарашада Алматы қ. өткізілген Әкімшілік құқық бойынша «Әкімшілік рәсімдердің жалпы құқығы және оның жария құқықтың арнайы салалары үшін маңызы» атты IV халықаралық конференция туралы ақпараттық хабарлама.....	241
2014 ж. 5 наурызда Астана қ. өткізілген «Қазақстан Республикасы Кәсіпкерлік кодексінің жобасы: қазіргі жағдайы және перспективалары» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция туралы ақпараттық хабарлама.....	243
Даналық ойлар	245
Мерейтой	246
ҚР Парламенті Мәжіліс аппаратының редакциялау және аударма бөлімінің меңгерушісі, Мемлекеттік терминология комиссиясының мүшесі Дәуітәлі Омашұлына - 55 жыл.....	246
З.ғ.д., профессор Ж.С. Елубаевтың туғанына 60 жыл.....	248
З.ғ.д., профессор М.С. Бейбітовтің туғанына 60 жыл.....	250

**№ 1 (33)
2014**

Собственник и издатель:
ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»

Издается с 2006 года
Все материалы журнала
размещаются на сайте
<http://www.izr.kz>

Включен в перечень изданий
для публикации основных
научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Редакционный совет:
Б.М. Имашев (Председатель)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смагулов
И.Ш. Борчашвили
М.Ч. Когамов

Редакционная коллегия:
Н.М. Абдиров
З.С. Байниязова (г. Саратов, РФ)
С.Ф. Бычкова
М.Т. Габдуалиев
Э.О. Дуйсенова
А.Д. Жусупов
Д.Ж. Игембаев
Т.Е. Каудыров
Ж.О. Кулжабаева
Ш.Р. Мырзаева
А.М. Нурмагамбетов
Р.Т. Нургаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сагидан
А.Г. Сактаганов
М.А. Сарсембаев
Т.С. Сафарова
Т.А. Серикбаев
У. Шапак

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан

Адрес:
Республика Казахстан,
010000, г. Астана,
ул. Орынбор, д. 8,
тел.: 8(7172) 74-02-06; факс: 8(7172) 74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.izr.kz

Вестник Института Законодательства Республики Казахстан

научно-правовой журнал

СОДЕРЖАНИЕ

Пресс-релиз к расширенному заседанию коллегии Министерства юстиции Республики Казахстан по итогам работы органов юстиции за 2013 год, г. Астана, 20 февраля 2014 года.....	7
А.А. СМАГУЛОВ Некоторые вопросы совершенствования статьи 193 Уголовного кодекса Республики Казахстан.....	12
<i>Конституционное и административное право</i>	16
Н.А. БИЕКЕНОВ Некоторые проблемы обеспечения кибербезопасности в Республике Казахстан.....	16
Л.А. КУСАИНОВА О соотношении норм законодатель- ства и принципов меритократии на государственной службе.....	21
А.С. КОСЖАНОВ Методы осуществления функций рыноч- ной экономики в Республике Казахстан как правовом государстве.....	25
<i>Гражданское и гражданско-процессуальное право.....</i>	30
Е.Н. НУРГАЛИЕВА Проблемы правового регулирования труда работников субъектов малого предпринимательства	30
А.Е. ДАУТБАЕВА-МУХТАРОВА Использование органов и тканей человека в трансплантологии, как особых объектов гражданского права.....	35
<i>Уголовное право и уголовный процесс.....</i>	40
С.М. РАХМЕТОВ Проект новой редакции Уголовного кодекса Республики Казахстан нуждается в совершенство- вании.....	40
Н.А. САРТАЕВА Уголовно-правовая охрана прав детей: сравнительно-правовой анализ Уголовного кодекса Республики Казахстан и проекта его новой редакции.....	47

М.Н. БАРАНОВ Причины детского несчастья.....	57
Е.Т. НУРМАГАНБЕТ, А.К. ЖАНИБЕКОВ Проблемы правообладания в собирании доказательств адвоката-защитника.....	63
Международное право и сравнительное правоведение.....	69
М.А. САРСЕМБАЕВ Правовая природа норм ТС (ЕЭП), инкорпорируемых в законодательство Казахстана.....	69
А.Ж. САГИДАН, Э.Т. КАРИБАЕВА Формирование казахстанской стратегии содействия международному развитию.....	76
Ж.И. ИБРАГИМОВ Роль евразийских идей в становлении интеграционных процессов.....	81
Правовой мониторинг.....	86
Т.Т. ГАЛИЕВ О правовом мониторинге.....	86
Из практики законотворчества на государственном языке.....	90
Н.М. ПРИМАШЕВ Некоторые юридико-лингвистические проблемы регламентации государственного контроля и надзора в Республике Казахстан.....	90
С.Х. ЖУБАНИЯЗОВА Гармонизация законодательства: лингвистическо-правовые аспекты.....	94
Г.К. АКЫЛБЕКОВА Проблемы аутентичности текстов нормативно-правовых актов на казахском и русском языках.....	98
А.А. МЕДИНАЕВА, Н.А. ХАМЗИНА Вопросы единообразия Гражданского кодекса Республики Казахстан.....	102
Ж.С. НУРГАЛИЕВА Мир языка и терминов.....	106
М. АБДРЕЕВА, А.Т. БЕКЕН Вопросы перевода в законотворчестве.....	109
А.Т. БЕКЕН Некоторые вопросы реализации соглашений о реадмиссии.....	112
Зарубежный опыт.....	116
Б.В. МАЛЫШЕВ (г. Киев) Целевая детерминация развития правовой системы.....	116
Е.А. ВЫСТОРОБЕЦ (г. Москва) Интерэкоправо и экологичность.....	123
Е.А. ЛЕГЕЗА (г. Днепропетровск) Административный регламент как средство предоставления административных услуг в Украине.....	130
В.В. ГАРКУША (г. Днепропетровск) Автоматическая фиксация нарушений правил дорожного движения Украины.....	136
Н.А. ПОТАПЕНКО (г. Киев) Социальная ценность правового образования.....	140
Н.А. БАХШИЕВА (г. Баку) Организация и особенности административного судопроизводства во Франции.....	146
Л.Ю. МАНУКОВА (г. Днепропетровск) Обстановка совершения преступлений, связанных с заражением ВИЧ-инфекцией, или другой неизлечимой инфекционной болезнью, или венерическими болезнями.....	150
М.А. КОЛЕСНИКОВ (г. Днепропетровск) Относительно определения производства предоставления административных услуг по государственной регистрации прав на недвижимое имущество в Украине.....	155
Ж.Т. МУСАЕВА (г. Бишкек) Данные о лицах, совершающих квартирные кражи.....	160

Трибуна молодого ученого..... 164

Г.К. ТУЛЕНОВА Вопросы юридического оформления отношений по строительству жилых домов.....	164
М.Е. ЖУМАБАЕВА Модельные законодательные акты как инструмент сближения национального законодательства государств-членов интеграционных объединений.....	169
К.К. АХМЕТОВ, Ж.С. ДАИРОВА Корпоративное законодательство ЕС как фактор развития интеграционных процессов.....	172
Р.Е. ЖАКУПОВ, М.Х. ХАСЕНОВ О минимальных социальных стандартах и гарантиях....	176
С.М. ШАМШИНУРОВА Независимый суд: история и современность.....	182
Г.Б. КАРЖАСОВА Социально-демографическое состояние личности преступника, уклоняющегося от уплаты налогов.....	188
О.С. БЕКТИБАЕВА Понятие алгоритма тактического разрешения ситуации защиты по уголовным делам.....	193
Д.Ш. ТОКЕЕВ Некоторые особенности уголовного права Польши.....	197
Т.М. БАЙМАГАМБЕТОВ Киберпреступность: некоторые виды преступлений, как следствие глобального роста объема информации.....	202
А.К. МАХАМБЕТОВА Важность судебной экспертизы в уголовном процессе.....	208
М.Е. ТУРГУМБАЕВ Проблемы понятия и признаков преступления в мусульманском праве.....	212
Д.К. АХМЕТОВА Урегулирование признания лицом своей вины в совершении преступления в некоторых зарубежных законодательствах.....	217
Р.Ж. КОЖАХМЕТОВА Институт частного судебного исполнителя в действии.....	223
А.С. МЕЙРМАНОВА Гражданский иск в уголовном деле: проблемы и перспективы развития.....	227
М.О. САРИМОВА Рассмотрение гражданских дел об усыновлении (удочерении) с участием прокурора.....	232

Информационные сообщения 237

Информационное сообщение о круглом столе «Гармонизация законодательства государств-членов Таможенного союза и Единого экономического пространства», г. Астана, 7 ноября 2013 г.....	239
Информационное сообщение о IV-й Международной конференции по административному праву «Общее право административных процедур и его значение для специальных отраслей публичного права» г. Алматы, 15-16 ноября 2013 г.....	242
Информационное сообщение о международной научно-практической конференции «Проект Предпринимательского кодекса Республики Казахстан: состояние и перспективы», г. Астана, 5 марта 2014 г.....	244

Мудрые мысли 245**Юбилей 246**

Зав.отделом редактирования и перевода Аппарата Мажилиса Парламента РК, члену Государственной терминологической комиссии Дәуітәлі Омашұлы – 55 лет.....	246
Д.ю.н., профессору Елюбаеву Ж.С. – 60 лет.....	248
Д.ю.н., профессору Бейбитову М.С. – 60 лет.....	250

Жұбаниязова Салтанат Хамзақызы,

ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығының НҚА және халықаралық шарттар жобаларына ғылыми лингвистикалық сараптама секторының жетекші ғылыми қызметкері заң ғылымдарының кандидаты

ЗАҢНАМАНЫ ҮНДЕСТІРУ: ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТ

Заңнаманы үндестірудің (үйлестірудің) ұлттық заңдардың коллизияларын болдырмау және оларды еңсеру тетіктерінде атқаратын рөлі ерекше. Заң құқықтық жүйеде нормативтік құқықтық актінің негізгі бір түрі ретінде үйлесімсіздіктің көзі болмауы тиіс. Заңнаманы үндестіру құқық шығармашылық пен құқық қолдану салалары заң актілерінің қарама-қайшылығын немесе алшақтығын жоюға ғана емес, сондай-ақ олардың әрқайсысының ішіндегі, сол сияқты олардың өзара енуі мен өзара байланысындағы осындай қарама-қайшылықтарды немесе алшақтықтарды барынша азайтуға мүмкіндік береді. Бұл ретте үндестіру заңнамалық актілердің ішкі құралдары көмегімен (үндестіру нормалары), сондай-ақ заңды жалпы келісу құралы ретінде пайдалану жолымен де жүзеге асырылады. «Үндестіру» термині құқықтық актілердің атауларында, көптеген заңнамалық құрылымдық формулаларда және заңнаманы жетілдіру жөніндегі өткізілетін ұйымдастыру іс-шараларының тақырыптарында қолданылып жүр.

Жаңадан қабылданған, қабылданатын не өзгерген заңдарды қолданыстағы заңнама құрылымына үйлесімді етіп енгізу – заң шығармашылық қызметіндегі ең күрделі әрі өзекті практикалық міндеттердің бірі болып табылады. Осы орайда биыл Елбасының тапсырмасымен әзірленген қылмыстық сала заңдары топтамасын атап өтуге болады. Олар: Қазақстан Республикасының қылмыстық, қылмыстық іс жүргізу, қылмыстық-атқару кодекстері мен тікелей осылардан туындайтын кейбір заңнамалық актілерге өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ілеспе заңдары. Бұл заңдар топтамасының бір уақытта әзірленіп, талқыланып жатқанының да өзіндік

логикасы бар. Алайда, қоғамда заңға қатысы жоқ адамдар, тіпті заңгерлер арасында мұндай ауқымды әрі негізгі заңдардың бір мезгілде әзірленіп, талқылануына байланысты түрлі ой-пікірлер туындап жатыр. Десек те, бұл заңдар топтамасы қылмыстық-құқықтық және одан тікелей туындайтын, бір-бірімен өзара тығыз байланысты басқа да құқықтық қатынастарды реттейтіндіктен, салалық заңнаманы құрайды. Және соған сәйкес олар өзара үндесіп, үйлесіп, қылмыстық сот ісін жүргізу процесінде (жасалған қылмыс, оны зерттеу, зерделеу және нәтижесінде оны жасаған адамға жаза тағайындау не болмаса оны ақтау және одан шығатын өзге де салдар) үзілмейтін тұтас бір тізбекке айналуға тиіс. Ең соңында бұл тізбек, яғни біздің жағдайда қылмыстық сала заңнамасы ұлттық заңнаманың бір бөлігі ретінде құқықтық жүйеге үйлесімді болып еніп кету керек. Осыдан-ақ, заңды «өмірге келтірудің» және оның мемлекеттің құқықтық жүйесіне «тегістеліп, төселуінің» қаншалықты күрделі әрі қиын процесс екенін байқауға болады. Әсіресе, заңнама үндестігі дегенде осы заңдардың қазақ тіліндегі нұсқасын әзірлеуде арнайы терминдерді (салалық терминология) қолдануға байланысты туындап жататын проблемалы мәселелер қатты толғандырады. Осы орайда қылмыстық сала заңнамасындағы азаматтық талапты қамтамасыз етуге қатысты қолданылатын бірқатар талас-тартыстар туғызып жүрген терминдер мен тұрақты тіркестерге тоқталып өтейік. Қолданыстағы Қылмыстық іс жүргізу кодексінде «Қылмыстық процестегі мүлктік мәселелер» атты бөлімнің бір тарауы азаматтық талапқа арналған. Онда қылмыстық-іс жүргізушілік қатынасқа түскен адамның құқықтары мен міндеттері белгіленіп, оған қылмыспен келтірілген моральдық және материалдық не мүлктік зиянды өтеу

құқықтарын жүзеге асырудың тетігі айқындалған. Бұл ретте, қолданыстағы Қылмыстық іс жүргізу кодексінің 162-бабының 6-бөлігінде былай делінген: «Егер азаматтық талапқа байланысты туындайтын іс жүргізу қатынастары осы Кодекспен реттелмеген болса, азаматтық іс жүргізу заңдарының нормалары осы Кодекске қайшы келмейтін бөлігінде қолданылады», сол сияқты азаматтық талаптың қозғалысы (о движении гражданского иска), қылмыстық қудалаудан иммунитеті бар айыпкерге қатысты азаматтық талап қою мәселелері де азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен шешіледі, сондай-ақ азаматтық талапты қарау кезінде зиянды өтеу негіздемелері, шарттары, көлемі және әдісі азаматтық, еңбек және басқа заңдардың нормаларына сәйкес белгіленеді (ҚР ҚІЖК-нің 162-171-баптар) [1]. Мұндай қатынастар туындаған жағдайда жәбірленуші де, айыпталушы да арнайы мәртебеге ие болып, азаматтық талапкер және азаматтық жауапкер болып танылады. Демек, бұл құқықтың қылмыстық және азаматтық салаларының өзара байланысын көрсетіп қана қоймайды, сондай-ақ практик-заңгерлердің осындай күрделі қатынастарды реттейтін заңнаманы үйлесімді шебер қолдана білуін де көрсетеді. Осы себептен де заңнаманың барлық жағынан үндесуінің, соның ішінде ондағы терминдер бірізділігінің маңызы зор екені сөзсіз. Осыған байланысты жоғарыда айтылған азаматтық талапқа қатысты қолданыстағы заңнамада «иск», «гражданский истец», «исковой порядок», «исковое заявление», «срок исковой давности», «срок давности» деген біртектес арнайы терминдер тізбегі «талап», «азаматтық талапкер», «талап қою тәртібі», «талап-арыз», «талап арыз қою мерзімінің өтуі», «ескіру мерзімі» деп қолданылып, әбден сіңіп қалыптасып кеткен. Алайда, әзірленген жаңа Қылмыстық іс жүргізу кодексі жобасындағы осы аталған терминдер тізбегі қазақ тілінде «қуыным», «азаматтық қуынушы», «қуыным тәртібі», «қуыным арыз» және сол сияқты болып қолданылған ([2]. Қазақ әдеби тілінің сөздігі мен қазақ тілінің түсіндірме сөздігінде: «Қуыну – қуын етістігінің қимыл атауы, соңына жету, бір нәрсенің анық-қанығына жету», ал «қуыным» – қуыным жасау, қайтадан іс қозғау, шағымданып тергеуге бару» деп, осы түбірлес сөздер қолданылған қазақ әдебиеті өкілдері шығармаларынан үзінділер келтірілген [3, 212; 4, 530]. Соның ішінде 19 және 20-ғасырлардың тоғысқан кезінде дүниеге келген С. Мұқановтың да «Сырдария» атты шығармасы бар. Соған

қарағанда, «қуыну» және онымен түбірлес сөздердің бұдан әлдеқашан бұрын қолданылғаны туралы пайымдауға болады. Осылай, «Нормативтік құқықтық актілер туралы» 1998 жылғы 24 наурыздағы Қазақстан Республикасы Заңының 19-бабының 3-тармағында: «Көнерген және көп мағыналы сөздер мен сөз орамдарын, эпитеттерді, метафораларды қолдануға, сөздерді қысқартуға жол берілмейді.», – деп жазылған [5]. Тіл пайдаланатын әрбір саланың тілдік құралдарды тандауға және оларды қолданып пікір, сөз айтуға қоятын өзіндік талаптары мен шектеулері болады. Заң тілі ресми-іскери стильге жататындықтан, оның ықшамды жазылуы, тілдік құралдардың үнемді пайдаланылуы, ойдың әсерлеп, әспеттеп жеткізілмеуі, сөздің тура мағынасында пайдаланылуы және тағы басқа белгілері тек сол стильге ғана тән өзіндік ерекшеліктер болып табылады. Сонымен бірге, заң тілі стилінің ерекшеліктеріне қарай ондағы қолданылатын тілдік құралдарға да мынадай талаптар қойылады: терминнің бірмағыналылығы; термин мағынасының дәлдігі; терминнің қысқалығы немесе ықшамдылығы; терминнің тілдегі сөзжасам заңдылықтарына сәйкес келуі; терминнің туынды сөз жасауға қолайлы болуы; терминде эмоционалдылық пен экспрессиялықтың болмауы; эстетикалық талаптарға сай келуі. Сондай-ақ ғалымдар арасында заман талабына лайық терминнің заманауилығы және тағы басқа да талаптар айтылып жүр. Осы аталған талаптардың сақталуы тұрғысынан алып қарағанда да, «қуыну» мен оған түбірлес сөздердің прагматикалық (функционалдық) талаптарға, яғни оның қолданысқа енгізілгендігі (терминді мамандардың, ғылыми қауымның қабылдауы немесе жиі қолданылатындығы), екіншісі жатық айтылуы (жағымды дыбысталуы) сияқты талаптарға сай келмейтіні анық көрінеді [6, 36-39]. Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе жаңа қабылданатын қылмыстық сала заңнамасында орыс тіліндегі «иск» және одан туындайтын түбірлес сөздердің қазақша қандай нұсқасын қолданған дұрыс?! Қалай болғанда да, ең бастысы осы қабылданатын заңдар топтамасы мемлекеттің нормативтік құқықтық негізімен үндесімді, үйлесімді болуға тиіс. Заңның қазақ тіліндегі нұсқасында сол бір «қуыным» және одан туындайтын бірқатар терминдердің осылай қолданылу салдарынан онымен сабақтаса байланысатын ауқымды азаматтық заңнаманы толыққанды өзгерту де бүгін мүмкін емес. Сонымен бірге, бұл термин осылай етіп

қолданылған күнде де құқық қолданушылар, қолдануға байланысты түсінбеушіліктер, әсіресе, қылмыстық процесті қазақ тілінде «адасушылық» туындап, қателіктерге жол жүргізіп отырған лауазымды тұлғалар үшін берілуі мүмкін... практикада осы заңнамаларды өзара байланыста

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Қылмыстық іс жүргізу кодексі // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/>
2. «Қазақстан Республикасы Қылмыстық іс жүргізу кодексінің» жаңа әзірленген жобасы және «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық іс жүргізу заңнамасын жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы. – 2013 ж.
3. Қазақ әдеби тілінің сөздігі. Он бес томдық. 10-том / Құраст.: М. Малбақов, Н. Оңғарбаева, А. Үдербаев және т.б. – Алматы: «Арыс» баспасы, 2009.
4. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі/ Жалпы редакциясын басқарған Т. Жанұзақов. – Алматы: Дайк-Пресс, 2008. -968 б.
5. «Нормативтік құқықтық актілер туралы» 1998 жылғы 24 наурыздағы Қазақстан Республикасының Заңы // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/>
6. Ш. Құрманбайұлы «Терминтану». Оқу құралы. – Астана, 2009. - 160-бет.

Аталған мақала Қазақстан Республикасының жаңа қылмыстық заңнамасы тұрғысынан ұлттық заңнаманы үндестірудің лингвистикалық-құқықтық мәселелеріне арналған. Ерекше назар салалық терминдердің бірізді қолданылуы мен олардың осы сияқты терминологияға қойылатын талаптарға сәйкес келуі мәселелеріне аударылған.

Түйін сөздер: құқықтық заңнама, азаматтық заңнама, заңнама үндестігі, терминге қойылатын талаптар.

Настоящая статья посвящена лингвистическо-правовым аспектам гармонизации национального законодательства в свете нового уголовного законодательства Республики Казахстан. Особое внимание уделено вопросам единообразия применения отраслевых терминов и их соответствия требованиям, предъявляемым к терминологии такого рода.

Ключевые слова: уголовное законодательство, гражданское законодательство, гармонизация законодательства, требования к терминам.

This article is devoted to the linguistic-legal aspects of harmonization of national legislation in the light of new criminal legislation of the Republic Kazakhstan. Great attention is paid to the questions of similarity of the use of branch terms and their appropriation to the requirements demanded to the terminology of this kind.

Keywords: criminal legislation, civil legislation, harmonization of legislation, the requirements demanded to the terminology.

Салтанат Хамзақызы Жұбаниязова,

ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығының НҚА және халықаралық шарттар жобаларына ғылыми лингвистикалық сараптама секторының жетекші ғылыми қызметкері, з.ғ.к.

Заңнаманы үндестіру: лингвистикалық-құқықтық аспект

Жубаниязова Салтанат Хамзакызы,
ведущий научный сотрудник научно-лингвистической экспертизы проектов НПА и международных договоров Центра лингвистики Института законодательства РК, к.ю.н.

Гармонизация законодательства: лингвистическо-правовой аспект

Zhubaniyasova Saltanat Hamzakzy,
leading research fellow of the sector of scientific-linguistic expertise of legal acts and international agreements of the Linguistic Center of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan, c.j.s.

Harmonization of legislation: linguistic-legal aspect

